

PRESS-RELİZ

21 may 2021

Rəqabət qadağası iqtisadi sistemin dayanıqlığında mühüm rol oynayan şirkətlərin mənfəətlərini elə onların öz ortaqları və idarəçilərindən gələn təhlükələrdən qorumaq məqsədilə şəxsin rəqabət azadlığına gətirilmiş qanuni məhdudiyyətdir.

İddiaçı "X MMC"-nin cavabdeh "Y"-ə qarşı vurulmuş zərərin əvəzinin ödənilməsi tələbinə dair mülki iş.

İşin halları:

İddiaçı "X MMC" 9.660 ABŞ dolları zərərin və məhkəmə xərclərinin əvəzinin cavabdeh "Y"-dən tutulması barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmiş və tələbini onunla əsaslandırmışdır ki, cavabdeh informasiya texnologiyalarının satışı ilə məşğul olan "X MMC"-nin təsisçisi və direktoru ola-ola, analoji fəaliyyətlə məşğul olan "Z MMC" təsis edərək, direktoru olmuş və həmin MMC-də informasiya texnologiyaları avadanlıqlarının satışı ilə məşğul olmuşdur. Belə ki, "Z MMC" "B" şirkətinə 100.000 ABŞ dolları dəyərində informasiya texnologiyaları avadanlıqları satmaqla yəni, cavabdeh iddiaçı ilə rəqabət aparan eyni və oxşar fəaliyyətlə məşğul olmuş, üçüncü şəxslərə lazım olan mal və xidmətləri iddiaçının vasitəsilə deyil, özünün sonradan təsis etdiyi və rəhbəri olduğu başqa hüquqi şəxs vasitəsilə təqdim etmiş, nəticədə iddiaçı şirkət 9.660 ABŞ dolları məbləğində gəlirdən məhrum olmuşdur. Hətta yazışmaları iddiaçının adından aparmaqla onun işgüzar münasibətlərindən və nüfuzundan istifadə etmişdir.

Cavabdeh "Y" iddiaya etiraz edərək bildirmişdir ki, özünün həmtəsisçisi və direktoru olduğu şirkətə rəqib ola biləcək şirkətlər yaratması doğru deyil. Ona məxsus şirkətlərin fəaliyyət sahəsi "X MMC"-nin sahəsindən tamamilə fərqlidir. "Z MMC"-yə verilmiş sifarişin "X MMC"-yə məxsus olması və sonuncunun müştərilərinin cəlb edilməsi ilə bağlı ortalıqda hər hansı sübut yoxdur.

Birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsi ilə iddia rədd edilmiş, apellyasiya instansiyası məhkəməsi həmin qətnaməni dəyişdirmədən saxlamışdır. Apellyasiya məhkəməsi hesab etmişdir ki, "cavabdehin oxşar müəssisələr təsis edib, iddiaçının müştəri kütləsini həmin müəssisələrə cəlb etməsi və gəlir əldə etməsi" barədə dəlillər iş materialları ilə təkzib olunur. Digər tərəfdən, "Z MMC"-nin mənfəətinin iddiaçı şirkətin müştəri kütləsinin cəlb edilərək əldə olunması sübuta yetmir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsinin aktı:

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının qərarı ilə iddiaçının kassasiya şikayəti təmin edilmiş, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilmiş və iş yeni apellyasiya baxışına göndərilmişdir.

Məhkəmənin mövqeyi:

Ali Məhkəmə qərar qəbul edərkən mülki hüquq münasibətlərində hüquqi şəxsi təmsil edən şəxslər üçün rəqabət qadağasının müəyyən olunduğu Mülki Məcəllənin 49.3-cü maddəsinə istinad etmişdir. Həmin maddəyə əsasən hüquqi şəxs adından çıxış edən şəxs, o cümlədən hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarında təmsil olunan hər hansı şəxs

təmsil etdiyi hüquqi şəxsin mənafeləri üçün vəzifələrini yerinə yetirərkən vicdanla, peşəkar qaydada və məntiqlə hərəkət etmək, hüquqi şəxsin və onun bütün iştirakçılarının maraqlarına sadıq olmaq və hüquqi şəxsin maraqlarını öz maraqlarından üstün tutmaq, ehtiyatlı olmaq, habelə qərarların qəbulu zamanı ədalətli və qərəzsiz olmağa borcludur.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi qeyd etmişdir ki, rəqabət qadağasına aid müddəaların təməl dayanağı sədaqət öhdəliyidir. Çünki, hüquqi şəxsin təsisçisi və qanuni təmsilçisi arasında bir etibar və etimad münasibəti vardır. Bu münasibət hüquqi baxımdan vəkalət və ya xidmət sayılır. Bu müqavilələrdə isə təmsil edən, yaxud işçi üçün güvən prinsipinin nəticəsi kimi sədaqətli olmaq vəzifəsi ön plana çıxır. Sədaqət öhdəliyi, hüquqi münasibətdə olan tərəflərin bir-birlərinin mənfəətlərini nəzərə almaları, zəruri olduqda öz maraqlarını qarşı tərəfin maraqlarından üstün tutmamağı, ortaqlıq və birliyin məqsədinin gerçəkləşməsi üçün səy göstərməyi, bəlli hədəflərə çatmağa zərər verən hərəkətlərdən çəkinməyi və təmsil olunanın mənafeyinə bağlılığı özündə ehtiva edir.

Bu baxımdan Mülki Məcəllənin 49.3-cü maddəsi şirkətin idarəetmə orqanlarında təmsil olunan şəxslərin tutduqları mövqeyə görə malik olduqları bilgilərdən (şirkətin kommersiya sirləri, fəaliyyət metodları, müştəri dairəsi, sektordakı tələbat və s.) şirkət əleyhinə istifadə edərək özünə və ya üçüncü şəxslərə fayda təmin etmələrinə, mənafeləri toqquşduğu halda öz maraqlarını üstün tutmalarına və beləliklə də şirkətə zərər vurmalarına, başqa sözlə, özlərinin rəqabət etmək haqqından başqasına zərər verəcək şəkildə istifadə etmələrinə qarşı yönəlmiş bir tənzipləmədir.

Nəzərə alınmalıdır ki, rəqabət qadağası iqtisadi sistemin dayanıqlığında mühüm rol oynayan şirkətlərin mənfəətlərini elə onların öz ortaqları və idarəçilərindən gələn təhlükələrdən qorumaq məqsədilə şəxsin rəqabət azadlığına gətirilmiş qanuni məhdudiyətdir.

Bu məhdudiyət həm də qanuni məqsəd daşıyır. Belə ki, həmin tənzipləmə şirkətlərin ticari fəaliyyətini güvənli bir şəkildə həyata keçirmələrinə və ümumilikdə sağlam sahibkarlıq mühitinin qorunmasına yönəlmişdir.

Bununla belə, sözügedən məhdudiyət şəxsin sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək hüququnu tamamilə aradan qaldıracaq mahiyətdə deyil. Mütənasibliyin təmin edilməsi üçün rəqabət qadağasının dar təfsir olunması lazımdır. Odur ki, qadağa hüquqi şəxsin təsis sənədlərində və digər müqavilələrində göstərilən bütün fəaliyyət sahələri üçün deyil, onun faktiki fəaliyyət göstərdiyi sahədə görülən işlər və şəxsin şirkətə bağlı olduğu müddət üçün nəzərə alınmalıdır. Başqa sözlə, hüquqi şəxs adından çıxış edən şəxsin şirkətin faktiki fəaliyyət sahəsinə girməyən bir işlə məşğul olması qadağan edilməmişdir. Bundan əlavə, qadağanın müddəti bir qayda olaraq ona səbəb olan hüquqi statusun (ortaqlıq, direktor, digər idarəetmə orqanlarının təmsilçisi) əldə edilməsi ilə başlayır və itirilməsi ilə başa çatır. Mülki hüquq nəzəriyyəsində şəxsin şirkətdə olarkən planlanmış və ya başlamış hərəkətlər, başqa bir ifadə ilə əsası şirkətdəki xidmət dövründə qoyulmuş və oradan ayrıldıqdan qısa müddət sonra həyata keçirilən işlər də normadakı qadağanın əhatə dairəsinə aid edilir.

Hazırkı işdə cavabdehin təsis etdiyi və rəhbəri olduğu "Z MMC"-nin iddiaçı " X MMC"-nin faktiki məşğul olduğu informasiya texnologiyaları üzrə xidmətlərin göstərilməsi sahəsinə aid olan proqramların yazılması, yaradılması və quraşdırılması və s. ilə məşğul olması müəyyən edilmişdir.

Bu halı nəzərə alan kassasiya məhkəməsi bildirmişdir ki, bir şirkətin təsisçisinin və ya direktorunun şirkətlə rəqabət etməsi, yəni onunla eyni sahədə fəaliyyət göstərən başqa bir hüquqi şəxs yaratması, onun idarəçiliyində yer alması, müvafiq ticarət əməliyyatları aparması ortaqlar arasındakı güvən duyğusunu zədələyən, sədaqət öhdəliyini pozan

hərəkət hesab edilir və Mülki Məcəllənin 49.3-cü maddəsinin tələblərinin pozulmasına səbəb olur.

Belə ki, rəqabət qadağası birə-bir eyni əməliyyatları deyil, eyni ümumi iqtisadi fəaliyyət sahəsini nəzərdə tutur. Yəni, bir hüquqi şəxsin təsisçisi və rəhbərinin eyni məzmununda başqa bir kommersiya qurumunu işlətməsi, eyni sahədə fəaliyyət göstərən şirkət qurması və ya rəqabət halındakı başqa şirkətdə idarəçi olması kimi addımların hamısı rəqabət anlayışı içərisində dəyərləndirilir. Qadağaya tabe olmalı şəxsin özünün və ya üçüncü şəxsin xeyrinə bu hərəkətlərdən hansınısa bir dəfə etməsi pozuntu kimi qəbul olunur.

Bu baxımdan, şəxsin bağlı olduğu şirkət məsələn, informasiya texnologiyaları sahəsində proqram və avadanlıq satışı ilə məşğul olursa, həmin fiziki şəxsin müvafiq tələbat, müştəri dairəsi, ticarət üsulları və s. biliklərinə görə bu sahədə şirkətdən kənar hər hansı formada fəaliyyəti qadağandır. Odur ki, fiziki şəxsin belə bir fəaliyyətində yer alması sözügedən qadağanı pozması qənaətinə gəlmək üçün kifayətdir. Bunun üçün onun əməliyyatları üzrə müştəri və mal sifarişlərinin məhz şirkətin münasibətdə olduğu müştərilər və aldığı sifarişlərlə dəqiq eyni olması zərurəti yoxdur. Əks yanaşma Mülki Məcəllənin 49.3-cü maddəsinə əhəmiyyətsiz hala gətirərdi. Çünki əksər hallarda həmin normanın tələblərini pozan hərəkətləri belə şərtlərlə sübuta yetirmək çətin və ya mümkünəz olur. Təsadüfi deyil ki, "Haqsız rəqabət haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsində haqsız rəqabət anlayışına aydınlıq gətirilərkən haqsız rəqabət hesab olunan hərəkətlər üçün digər bazar subyektinə "zərər vuran" və ya "xələl yetirən" deyil, "zərər vura bilən", "xələl yetirə bilən" ifadələri işlədilmişdir.

Ali Məhkəmə onu da vurğulamışdır ki, rəqabət qadağasının pozulması ilə vurulan zərər daha çox şəxsin rəqabət etməklə həyata keçirdiyi əməliyyatın şirkətin hesabına aparılmamasından yaranan gəlir itkisidir. Dolayısı ilə, qadağanı pozan şəxsin əməliyyatı öz (özünün başqa şirkəti) hesabına etməsi nəticəsində əldə etdiyi mənfəət şirkət baxımından əldən çıxmış fayda anlamına gəlir ki, bu da zərərin bir növüdür.

Göstərilən hüquqi mövqeyi hazırkı işə tətbiq edən kassasiya məhkəməsi bu nəticəyə gəlmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi yuxarıda göstərilən halları nəzərə almadığı üçün düzgün olmayan qətnamə çıxarmışdır.

*Bu xülasə məhkəmə qərarının anlaşılın olmasında yardımçı olmaq məqsədilə tərtib edilmişdir və məhkəmə qərarının tərkib hissəsi olmamaqla, onun qısa mətnini təşkil edir. Yalnız məhkəmə tərəfindən qəbul edilmiş və tərtib edilmiş məhkəmə aktı rəsmi sənəddir və rəsmi olaraq yalnız ona istinad edilə bilər. Məhkəmə aktının tam mətni ilə tanış olmaq üçün aşağıdakı linkə keçid edə bilərsiniz (http://sc.supremecourt.gov.az/storage/Mulki/2020/2_4170+23.07.2020.pdf).

İşlə bağlı yaranmış əlavə suallara görə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Aparatının İnsan hüquqları və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinə müraciət edə bilərsiniz.

Telefon: 489-07-07 (dax: 18126)